

คนผิดปกติและคนปกติ: การอุปมาของภาพลักษณ์สองสิ่งนี้ในวรรณกรรม คันธารากเหง้าจีน*

The normal and abnormal persons :their cultural connotation metaphor in China's Root-seeking literature

อมรรัตน์ เนตรธัญญกรวงศ์ (Amornrat Netthanyakonwong)**

บทคัดย่อ

การปฏิวัติวัฒนธรรมได้สร้างความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ให้กับสังคมจีน หลังการปฏิวัติสิ้นสุดลง ราวทศวรรษที่ 80 ของศตวรรษที่ 20 จีนได้เริ่มการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยครั้งยิ่งใหญ่ วงการวรรณกรรมปรากฏกระแสแนวความคิดมากมาย วรรณกรรมคันธารากเหง้าเป็นหนึ่งในกระแสที่สำคัญ ในตอนนั้นด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมได้จำกัดความเจริญของสังคม อีกด้านหนึ่งความเจริญของสังคมก็ได้ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่งดงามเช่นกัน ในกลุ่มผลงานวรรณกรรมคันธารากเหง้า บางผลงานได้ใช้การเขียนแนวสัญญนิยม บางผลงานได้ใช้การเขียนแนวสัญญนิยมหัตถ์จรรยา ในนิยามของคำว่า “ราก” แฝงด้วยการแสวงหาความทันสมัย ในการพยายามฟื้นฟูและสร้างวัฒนธรรมชนชาติจีนขึ้นใหม่ ได้ดำเนินการคิดทบทวนและวิจารณ์ความเป็นทันสมัยและวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะในผลงานเหล่านี้ เราสามารถพบเห็นภาพลักษณ์ของ “คนผิดปกติ” และ “คนปกติ” จำนวนมาก สองสิ่งนี้เป็นตัวแทนด้านลบและด้านบวกของวัฒนธรรมดั้งเดิม บทความนี้ได้วิเคราะห์ภาพลักษณ์สองชนิดนี้ อธิบายความหมายเชิงการอุปมาเปรียบเทียบที่แฝงอยู่ในภาพลักษณ์เหล่านี้

คำสำคัญ: วรรณกรรมคันธารากเหง้า, คนผิดปกติ, คนปกติ, การอุปมา

* บทความนี้ต้องการนำเสนอวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่ต้องเผชิญหน้ากับสังคมปัจจุบัน

This article introduce the challenges which the Chinese traditional culture have to face with in contemporary society

** สาขามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร E-mail: yiqingyuan@msn.com

Chinese department, Faculty of Humanities Naresuan University, E-mail: yiqingyuan@msn.com

Abstract

After the ending of the culture revolution which has bring huge damage to China's society, on the 80's of the 20th century, China has began a mammoth practice to modernise the country, and a lot of literary trends emerges, the Root-seeking literature is a very important one of these trends. At that time, the developing of society was fettered by traditions and on the other hand it also damage or even eradicate the good traditions. These Root-seeking literature works, using realism or postmodernism, on the slogan of "Root-seeking" to pursue modernity, and rethinking and criticizing both modernity and traditional cultures. In these works we can found especially a lot figures of "Abnormal persons" and "Normal persons", they represent the two sides of traditional cultures, our article will analyse this two kinds of figures and illustrates the cultural connotation of their metaphor.

keywords: Root-seeking literature, Abnormal persons, Normal persons, Metaphor

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวรรณกรรมรากเหง้าของจีนให้มีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยศึกษาผ่านการอุปมาถึงภาพลักษณ์คนผิดปกติและภาพลักษณ์คนปกติจากตัวละครในงานวรรณกรรมรากเหง้าของจีน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวรรณกรรมคันทารากเหง้าของจีนในยุคแปดสิบของศตวรรษที่ยี่สิบ โดยศึกษาผ่านการอุปมาถึงภาพลักษณ์คนผิดปกติและภาพลักษณ์คนปกติจากตัวละครในผลงานของหานส่วกง จางเฉิงจื้อ มั่วเหยียน อาเฉิง และหลี่หางยวีเป็นหลัก

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคันทารากเหง้าของจีนในยุคแปดสิบของศตวรรษที่ยี่สิบ โดยศึกษาผ่านการอุปมาถึงภาพลักษณ์คนผิดปกติและภาพลักษณ์คนปกติจากตัวละครในผลงานของหานส่วกง จางเฉิงจื้อ มั่วเหยียน อาเฉิงและหลี่หางยวีเป็นหลัก

2. ศึกษาการอุปมาถึงภาพลักษณ์คนผิดปกติในผลงานของหานส่วกงและมั่วเหยียน

3. ศึกษาการอุปมาถึงภาพลักษณ์คนปกติในผลงานของเฉิงจื้อ หานส่วกงและมั่วเหยียน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

อเล็กซ์ เฮลีย์ นักเขียนผิวดำชาวอเมริกา ผู้เขียนเรื่องราก (Roots) ในราวปีค.ศ.1970 เนื้อเรื่องได้เล่าถึงคนผิวดำชาวอเมริกาที่ถูกเหยียดหยาม ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกรากเหง้าความเป็นเจ้าของ เหมือนดินแดนแห่งนี้ไม่ใช่บ้านของตน ดังนั้นจึงเริ่มค้นหาประวัติการถูกขายเป็นทาสและการอพยพจากทวีปแอฟริกาของเหล่าบรรพบุรุษ จึงกลายเป็นกระแสของการค้นหารากเหง้าขึ้นในอเมริกา และราวปีค.ศ.1980 วงการวรรณกรรมจีนก็ได้เกิดกระแสการค้นหา “รากเหง้า” ขึ้นเช่นกัน เส้นทางของการ “ค้นหารากเหง้า” ทั้งสองรูปแบบ ล้วนเต็มไปด้วยสงคราม ความทุกข์ยาก รวมไปถึงหยดเลือดและหยาดน้ำตา การเริ่มสืบค้นความหมายทางสังคมและความหมายทางวัฒนธรรมของ “ราก” ขึ้นใหม่อีกครั้ง ก็ไม่ต่างอะไรกับการเดินทวนรำลึกนรกอีกรอบ

วรรณกรรมราก (Roots) ของอเล็กซ์ เฮลีย์ มีความเป็นชีวประวัติ สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ค่อนข้างโดดเด่น แต่ผลงานวรรณกรรมค้นหารากเหง้าของจีนก็โดดเด่นไปทางด้านการใช้นิทานมาอุปมาถึงสังคมและการวิเคราะห์ “ราก” ที่เป็นจิตวิญญาณของชาวจีน รวมถึงวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิม อาทิเช่น วิจารณ์ความเป็น “ราก” ว่ามีประโยชน์หรือไม่อย่างไร และการสืบทอด “ราก” มีความสำคัญหรือไม่

ผลงานวรรณกรรมค้นหารากเหง้าของจีนในยุคแรกได้แก่ ราชาหมากรุก 《棋王》 ของอาเฉิง หนังสือชุดแม่น้ำเกอชุน 《葛川江》 ของหลี่หางยวี่ลา ผลงานเหล่านี้มีรูปแบบการเขียนแนวสังคมนอกจากเขียนบรรยายถึงสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น ยังทบทวนความเป็นวัฒนธรรมและเริ่มตระหนักถึงความอยู่รอด

แต่ “นักเขียนบางกลุ่มที่เขียนนวนิยายค้นหารากเหง้าโดยใช้การเขียนแบบสมัยใหม่ของชาวตะวันตก อาทิเช่นผลงานกุยชวี่หลาย 《归去来》 พ่อพ่อพ่อ 《爸爸爸》 และนวิ้นวี่วี่ 《女女女》 ของหานส้าวกง ผลงานตำนานรักทุ่งสีเพลิง 《红高粱》 ของมั่วเหยียนลา จากผลงานเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนว่าได้รับผลกระทบมาจากวรรณกรรมสมัยใหม่และวรรณกรรมหลังสมัยใหม่ เช่นในผลงานของหานส้าวกงและมั่วเหยียนลาต่างใช้การเขียนแนวสังคมนิยายมหัศจรรย์ (Magical Realism)¹ บทความของผู้วิจัยเน้นตัวละครที่อยู่ในผลงานของหานส้าวกงและมั่วเหยียนเป็นกรณีศึกษา และวิเคราะห์วิธีการเขียนแนววรรณกรรมหลังสมัยใหม่ว่าการบ่งบอกถึงอะไร

เฟรดริก เจมสัน (Fredric Jameson) ได้เขียนหนังสือเรื่องก้าวข้ามวรรณกรรมโลกที่สามในยุคของทุนนิยม (Third-World Literature in the Era of Multinational Capitalism) เขามีความคิดว่า “อรรถบทของวรรณกรรมโลกที่สามล้วนมีความเป็นเรื่องเล่านิทานและมีความพิเศษ: เราควรนำอรรถบทเหล่านี้เสนอออกมาในรูปนิทานพื้นบ้านเพื่อการอ่าน²”และอรรถบทของโลกที่สาม “มักนำรูปแบบนิทานพื้นบ้านมาสะท้อนการเมือง: เกี่ยวกับเรื่องราวของโชคชะตาของแต่ละบุคคล มักประกอบด้วยเรื่องเล่านิทานที่มีเนื้อหาทางด้าน

¹ 宋如珊. (2010). 《挣扎反思探索——大陆当代现实小说的嬗变》. 华品文创出版股份有限公司. 台北:30.

² 宋如珊. (2010). 《挣扎反思探索——大陆当代现实小说的嬗变》. 华品文创出版股份有限公司. 台北:30.

.北京大学出版社:234-235.

วัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ของโลกที่สามและสังคมที่ถูกโจมตี³” ในผลงานวรรณกรรมคันทรรากเหง้าของจีนที่คลอออกมาในปัจจุบัน คำว่า “แต่ละบุคคล” ตามแนวคิดของเฟรดริก เจมสัน สามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ “คนปกติ” และ “คนผิดปกติ” โชคชะตาของคนเหล่านี้ก็เหมือนกับนิทานเรื่องหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของ “ราก” ที่ประกอบไปด้วยการอุปมาถึงประวัติศาสตร์ชนชาติและวัฒนธรรมเชิงลึก

1.การอุปมาภาพลักษณ์ “คนผิดปกติ”

“พ่อพ่อพ่อ” ของหานสาวกง เป็นผลงานวรรณกรรมคันทรรากเหง้าที่เป็นแบบฉบับ ปึงจ่ายตัวละครหลักคือทารกที่มีความผิดปกติแต่กำเนิด ในเรื่องไม่เพียงบรรยายถึงรูปลักษณ์ภายนอกที่อัปลักษณ์ เช่น ศรีษะที่ใหญ่ราวกับหัวไขท้าวลมสี่เขียว ตัวกระดูกเท่าตะกร้าเป็นต้น ยังได้เขียนถึงความผิดปกติทางด้านสติปัญญาของเขอีกด้วย ทั้งชีวิตพูดได้อยู่สองคำคือ “พ่อพ่อพ่อ” และ “แม่ x” สิ่งที่ยิ่งทำให้ผู้คนรับรู้ถึงการผิดปกติทางร่างกายนั้นก็คือความหิวที่ไม่สามารถทำให้เขาตายได้ ตีมาพิชเข้าปัสสาวะก็ไม่ได้ทำให้เขาตายได้ ต่อให้คนในหมู่บ้าน “หัวไก่” ต้องตกอยู่ในสภาพวิกฤตใกล้ตาย แต่เขากลับยังคงอยู่รอดต่อไปได้ด้วยความแข็งแกร่ง ปึงจ่ายในนิยายไม่ใช่แค่คนพิการผิดปกติธรรมดา แต่เป็นตัวแทนของความไม่รู้และความมั่งงายอย่างโง่เขลาในวัฒนธรรมดั้งเดิม ประการแรก สภาพความเป็นอยู่ของปึงจ่ายได้เป็นตัวกำหนดยีนที่ผิดปกติของเขา อาทิเช่นหมู่บ้าน “หัวไก่” ที่ราวกับอยู่โลกอีกใบ หากคนที่เร่ร่อนเดินทางกลับเกิดหลงทาง พวกเขาเชื่อว่ามันเป็นเพราะพบเจอกับ “ผีบังตา” ต้องรีบปัสสาวะรด หลึงบางคน “เล่นคุณไสย” ทำให้ผู้อื่นต้องตายโหง ระหว่างทางหากพบเจอกับคนเช่นหัวไก่เตี้ยตันขาว เขาจะกุดเอาหัวคนไปเป็นของเซ่นไหว้ ภูมิความลุ่มหลงในสตรีเพศ ชาวบ้านจึงทำหุ่นฟางรูปหญิงสาวขึ้นเพื่อจับบู แม่ของปึงจ่ายเหยียบปีศาจแมงมุมตัวหนึ่งตาย ดังนั้นจึงให้กำเนิดเด็กที่มีความพิการผิดปกติเป็นต้น ปึงจ่ายไม่เพียงถือกำเนิดจากพ่อผู้หนีหายไป แต่ยังเป็น “เมล็ดพันธุ์” อันเลวร้ายที่วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นผู้บ่มเพาะขึ้น

แต่ความผิดปกติและความปกติไม่ถือเป็นความสัมพันธ์ เมื่อคราวที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านซึ่งเป็นคนปกติและมีร่างกายที่แข็งแรง หัวเราะเยาะความผิดปกติของปึงจ่าย ในขณะที่เดียวกันก็มีชีวิตตกอยู่ในสภาพมั่งงายโง่เขลา การกระทำของพวกเขาไม่ได้ดูชาญฉลาดไปกว่าปึงจ่ายเลย ดังเช่นเหตุการณ์ที่พวกเขาต้องการนำปึงจ่ายเช่นหัวไก่ฟ้าดิน เพื่อสู้รบกับคนหมู่บ้านหางไก่ แต่พลันเกิดเหตุฟ้าร้อง ต่างพากันเชื่อว่าเด็กพิการผิดปกติผู้นี้แท้จริงแล้วเป็นเทพ จึงหันมาราบไหว้เขา

ดังนั้นเราสามารถมองคนปกติเหล่านี้เป็นพวก “ผิดปกติที่ปกติ” และยังมี “คนผิดปกติ” อีกคนในสายตาของคนในหมู่บ้าน นั่นก็คือ “เหรินปาว” ลูกของปึงจ่าย เขามักจะเดินทางออกจากหมู่บ้านบ่อยๆ ทุกครั้งที่กลับเข้ามาก็จะมีของแปลกใหม่กลับมาด้วยเสมอ อาทิเช่นขวดแก้ว ยางยืด รองเท้าหนัง ตะเกียงเป็นต้น เขายังเรียนรู้ศัพท์ใหม่ๆ อีกมากมายที่ทำให้คนในหมู่บ้านต้องงุนงง ดังนั้นเขาจึงเป็น “ความแปลก” ในสายตาของคนในหมู่บ้านแต่ในตอนที่เราอ่านนิยายกลับรู้สึกได้ถึงกลิ่นอายของอารยธรรมที่ผ่านไปทั่วทุกส่วนของเหรินปาว และเต็มไปด้วยพลังของชีวิตใหม่ที่กำลังไหลพร้างพรั่งออกมา เป็นพลังที่กล้าฝ่าหมู่บ้านหลังเขาที่ล้าหลัง อำแขนรับโลกที่เป็นปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับคนในหมู่บ้าน “ความแปลก” ของเขาถึงเรียกว่าเป็น “ความปกติ”

3
Ibid

แต่การพยายามของเขากลับไม่เป็นที่สนใจ ประการแรกคือชนบธรรมเนียมในหมู่บ้านที่ค่อนข้างเคร่งครัด อีกประการหนึ่งคือตัวเขาเองเป็นคนที่มีแต่คำพูดขาดการปฏิบัติ ดังคำพูดของเขาที่ว่า “ใกล้จะเริ่มต้นแล้ว อาจจะพันธุ์นี้” ซึ่งแฝงไปด้วยการเสียดสีรากที่เน่าของชนชาติ

นอกจากคนที่ได้กล่าวถึงมาแล้วในข้างต้น ยังมีแม่ของปิงจ้ายที่เป็นช่างตัดเสื้อเก่าแก่ และคนหมู่บ้านหางไ้ที่ฉวยโอกาสตอนคนหมู่บ้านหัวไ้กำลังเตรียมฆ่าตัวตายและบางส่วนก็กำลังเตรียมย้ายถิ่นฐาน เขาปล้นคนหมู่บ้านหัวไ้เป็นคน คนเหล่านี้ล้วนมีลักษณะความผิดปกติทางจิต จนส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่วิกลจริตมากมาย พฤติกรรมที่วิกลจริตนี้กลับสร้างสรรค์อารยธรรมใหม่ แต่สิ่งใหม่ก็ไม่ถือว่าเป็นการดีเสมอไป เหมือนกับคนหมู่บ้านหัวไ้ หลังจากเผาหมู่บ้านทิ้งแล้วย้ายไปยังภูเขากลุ่มหนึ่งที่อยู่ลึกเข้าไปเหมือนครั้งบรรพชนของพวกเขาสุดท้ายแล้วพวกเขาก็ไม่ได้เลือกเดินไปยังโลกที่มีตะเกียง ยางยืดและรองเท้าหนัง แต่กลับเลือกเดินไปยังโลกที่ยิ่งปิดตาย ก็เหมือนกับก้นบึ้งจิตวิญญาณของเรานั่นเอง

นอกจากนั้นในผลงานชื่อว่าพจนานุกรมหมาเหียว (《马桥词典》) ของหนานส้าวกง เนื้อหาบางส่วนได้กล่าวถึงสภาพคนผิดปกติ ที่เต็มไปด้วยการอุปมาถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม และในนวนิยายของมั่วเหยียนผู้ได้รางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมคนแรกของจีน ความผิดปกติแบบปิงจ้าย ถือเป็นลักษณะทั่วไปที่หาได้ในผลงานของเขา เช่น “ช่างกวานจินถง” ในผลงาน《丰乳肥臀》 “เด็กหัวโต” หลานเขียนส่วยในผลงาน《生死疲劳》 “ข้า” ในผลงาน《红高粱家族》 “พ่อลูกเพชรฆาต” ในผลงาน《檀香刑》 เป็นต้น

นัยยะความหมายของสภาพคนผิดปกติในนวนิยายของมั่วเหยียนนั้น มีความซับซ้อนมากกว่าปิงจ้าย ในนวนิยายเรื่องพ่อพ่อพ่อ เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มลายอย่างโง่เขลา ผลงานของมั่วเหยียนเป็นการอุปมาถึง “ความเสื่อมของสายพันธุ์” (Degeneration of Species) โดย “เด็กหางหมู” ที่ถือกำเนิดขึ้นระหว่างเครือญาติด้วยกันเองนั้นเป็นผลงานประเภทเดียวกันกับเรื่องหนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว《百年孤独》ของกาบรีเอล การ์เซีย มาร์เกซ (Gabriel José de la Concordia García Márquez) นักเขียนชาวโคลอมเบีย

ในส่วนตอนต้นของนิยายตำนานรักทุ่งสีเพลิง⁴ มั่วเหยียนได้บรรยายไว้ว่า:

“คนกลุ่มแล้วกลุ่มเล่าเดินขวัไ้ไปมาในทุ่งข้าวฟ่างที่แดงกำ ผ่านไปหลายสิบปีราวกับวันเดียว พวกเขาฆ่าคนปล้นทรัพย์ ฆาตกรรมและปกป้องประเทศ พวกเขาแสดงถึงการเป็นวีรชนที่พลีชีพออย่างอีกเหมและจุดจบที่เศร้าอาดูรเป็นฉากๆ ทำให้พวกเราเหล่าลูกหลานที่ไม่เอาถ่านรู้สึกละอายใจ ในเวลาเดียวกับที่สังคมกำลังพัฒนา ผมได้สัมผัสถึงความเสื่อมของสายพันธุ์อย่างแท้จริง”

ในหลายผลงานของมั่วเหยียนได้ใช้ “ความเสื่อมของสายพันธุ์” มาหนุน “ความแข็งแกร่งของราก” ให้โดดเด่นขึ้นในผลงานตำนานรักทุ่งสีเพลิง ปู่ของผมยวีจ้านอ้าวเป็นลูกผู้ชาย กล้าได้กล้าเสีย มีเลือดผู้ชายเต็มตัวเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งชีวิต ย่าของผมเป็นคนมีไหวพริบและแรงแรงกล้าเกินหญิง ลูกหลานในตอนที่ถูกลูกหนังสีหน้าไม่ได้บ่งบอกถึงความกลัวเลยแม้แต่น้อย กลับสาปแช่งโดยไม่หยุดปาก จนตัวตายร่างถึงได้หยุดนิ่ง พวกเขา

⁴ 莫言. (2012). 《红高粱家族》. 上海文艺出版社. 第一章: 1.

ล้วนเป็นตัวแทนภาพลักษณ์ของ “ราก” ส่วน “ผม” ซึ่งเป็นเด็กผู้อ่อนแอ มีความอิจฉา ความหวาดระแวง จิตวิญญาณถูกมอมเมาด้วยสุราเมรัย ต้องการค้นหา “เมล็ดพันธุ์ข้าวฟ่างแดงที่บริสุทธิ์”

ในนิยายเรื่อง “เหน้อยล้ากับการเกิดและการตาย” ไม่ว่าตัวละครหลักอย่างซีเหมินน่าจะกลับชาติมาเกิดเป็นสัตว์อะไร ล้วนเต็มไปด้วยความดิ้นรนและความมีชีวิตชีวา ในตอนที่กลับชาติมาเกิดเป็นลา ได้หนีตามกันไปกับลาตัวเมีย และต่อสู้กับหมาป่า ในตอนที่กลับชาติมาเกิดเป็นหมูนั้นเอง ก็เกิดการต่อสู้กับหมาป่า และมีความสามารถป็นต้นไม่ได้เป็นต้น ต่อมาชาติสุดท้ายตอนที่เกิดเป็นคน กลับมีชีวิตที่แขวนอยู่บนเส้นด้าย ต้องพึ่งเส้นผมของคุณย่าถึงจะมีชีวิตรอดอยู่ได้ การเสื่อมถอยของเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่ไม่อาจเทียบได้กับสัตว์ นี่ถือเป็นการบอกเป็นนัยว่า หลังจากที่คนจีนได้ประสบผ่านสงครามการเมืองและการปฏิรูปทางสังคม จิตวิญญาณที่มีความเป็นธรรมชาติ เต็มเปี่ยมไปด้วยพลัง สิ่งเหล่านี้กลับสูญหายไปด้วย

ในนิยายเรื่อง 《丰乳肥臀》 ผู้แต่งยังบรรยายถึง “ความเสื่อมของสายพันธุ์” อย่างชัดเจนมากขึ้น อาทิพูดถึงต้นตระกูลของบ้านช่างกวนที่มีความกล้าหาญของอาจสมชายชาตรี แต่มารุ่นหลังพ่อลูกช่างกวนผู้กลับอ่อนแอไม่เอาไหน ไม่เพียงแต่จะไม่มีแรงทำคลอดให้ม้า แม้แต่ความสามารถที่จะมีทายาทสืบตระกูลต่อไปก็หาทำไม่ได้

แต่ผู้เป็นลูกสะใภ้ของตระกูลอย่างช่างกวนหลู่ซื่อ ถึงแม้ว่าจะรักลูกได้เสียกับบาทหลวงที่ชื่อหมาล่าช้า ซึ่งเป็นตัวแทนวัฒนธรรมของประเทศตะวันตกที่ก้าวหน้า และคลอดลูกชื่อว่าช่างกวนจินถิง ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวโน้มของ “ความเสื่อม” ได้ ช่างกวนจินถิงผู้เป็นโรคลุ่มหลงในเต้านม เขาเป็นแบบฉบับของ “คนผิดปกติ” มีประโยคหนึ่งในหนังสือกล่าวว่า “เมล็ดพันธุ์มังกรที่หมาล่าช้าได้ปลูกไว้ เวลาเก็บเกี่ยวกลับโตขึ้นเป็นหมัดตัวหนึ่ง” นี่ทำให้นักถึงตอนท้ายของตำนานรักทุ่งสีเพลิงที่เขียนว่า “ผมเกลียดซึ่งเมล็ดข้าวฟ่างพันธุ์ผสม.....ยืนอยู่ในทุ่งข้าวฟ่างพันธุ์ผสม ผมรู้สึกผิดหวัง” การผิดหวังต่อ “เมล็ดพันธุ์” ของมั่วเหยียน ยิ่งเป็นการหนุนความไฝฝันและการรำลึกถึง “ราก” ให้โดดเด่นมากขึ้น

ไม่ว่าจะในผลงานของหานส้าวกงหรือว่ามั่วเหยียน ภาพของคนที่ผิดปกตินี้ ล้วนเป็นการอุปมาชนิดหนึ่งของ “ราก” วิจารณ์ถึง “ความเสื่อมของสายพันธุ์” หรือหนุน “ความแข็งแกร่งของราก” เราเองก็สามารถมองเห็นเงาที่บิดเบี้ยวของตัวเองได้จากสิ่งเหล่านี้ ทำให้จิตวิญญาณที่ด้านชาได้รับการปลุก อีกทั้งยังสามารถทบทวนความคิดและการกระทำของตนได้อย่างลึกซึ้ง นี่อาจเป็นความหมายที่แฝงอยู่นอกเหนือจากความเป็นสุนทรียะในฐานะอรรถาธิบายโลกที่สามที่เป็นนิทานสอนใจ (Fable)

2.การอุปมาของภาพลักษณ์ “คนปกติ”

ในผลงานของจางเฉิงจื่อ เราเห็นถึงภาพลักษณ์ “คนปกติ” ที่มั่วเหยียนและหานส้าวกงได้เรียกหารูปแบบงานเขียนไม่ใช้การนำเสนอออกมาในแนวสัญญนิยมหัตถ์จรรยา การจินตนาการและการกล่าวเกินความเป็นจริงอีกต่อไป

ในนิยายเรื่องแม่น้ำของภาคเหนือ 《北方的河》 พระเอกและนางเอกต่างถูกเหตุการณ์การปฏิรูปทางวัฒนธรรมทำร้ายและเหยียดหยามเกียรติ อาทิในตอนที่น่างอกอายุได้ 12 ขวบ เห็นผู้เป็นพ่อถูกยุวชนแดงตีจนตายต่อหน้าต่อตา พวกเขาเหมือนกับโกลีแอตที่โดนแทงที่แทงที่เขียนอยู่ในนิยาย ถึงแม้จะต่อต้านขึ้นมาใหม่ แต่ยังคงมีรอยร้าวมากมายและรู้ที่แตกเพียงแห่งเดียวที่ไม่สามารถสมานได้ไปตลอดชีวิต

เดิมทีพวกเขาควรจะเป็น “คนผิดปกติ” แต่ในนิยายพวกเขากลับพยายามต่อสู้และเอาชนะสังคมและโชคชะตาที่เลวร้าย เยียวยาบาดแผลที่ประวัติศาสตร์ได้ฝากไว้บนจิตวิญญาณของพวกเขาด้วยตนเอง ส่วนตัวพระเอกเองไม่สามารถรับรู้ถึงความอบอุ่นและความมีจิตใจที่แข็งแกร่งของผู้เป็นพ่อได้ เขาเคยต้องเจ็บปวดทรมานกับความรู้สึกเช่นนี้มาก่อน แต่การที่เขาต้องว่ายข้ามแม่น้ำฮวงโหถึงสองรอบ และตอนที่อยู่ในแม่น้ำนั้นเอง มันทำให้เขารับรู้ถึงความอบอุ่นของ “พ่อ” ผืนน้ำที่กว้างขวางแห่งนี้ นี่เป็นสิ่งที่พ่อผู้เป็นคนซึ่งมีเนื้อหนังให้เขาไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของการปลดปล่อยตัวเองจากแรงกดดันทางจิตใจและก้าวเดินไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่

ริมแม่น้ำหย่งต้ง ความรู้สึกแรกที่เขามีต่อแม่น้ำหย่งต้งก็คือความผิดหวัง ภายหลังเขาได้ซาบซึ้งถึงจิตวิญญาณของแม่น้ำหย่งต้งที่แข็งแกร่ง ลุ่มลึกและความไม่ย่อท้อ ความคิดของเขาได้สูงส่งขึ้น ล้วนบอกเป็นนัยว่าเขาได้หา “ราก” ของตนเองเจอแล้ว เรื่องในครอบครัวรวมไปถึงใจที่เด็ดเดี่ยว ยึดมั่นและต่อสู้กับปัญหาการสอบปริญญาโท ล้วนทำให้เราเห็นถึงภาพลักษณ์ของ “คนปกติ” ที่ยืนหยัดด้วยตัวเอง กล้าหาญ สุขุม ส่วนตัวนางเอกและผองเพื่อนล้วนเป็นคนกระตือรือร้น ดังนั้นในผลงานแม่น้ำของภาคเหนือ ไม่ปรากฏภาพลักษณ์ของ “คนผิดปกติ” ใดทั้งสิ้น คนทั้งหมดที่เคยถูกการเมืองเหยียดหยามและทำร้ายล้วนมีพลังชีวิตและความสุขุม ไม่ว่าจะเจอลมมรสุมหนักหนาเพียงไรก็ไม่สามารถพังทลายสิ่งเหล่านี้ลงได้ นี่คือลักษณะพิเศษนิรันดร์กาลที่ไม่เคยตายหายไปของชนชาติชาวจีน ดังเช่นย่อหน้าสุดท้ายที่กล่าวว่า :

ฉันขอบคุณ แม่น้ำของภาคเหนือ เขาพูดว่า คุณใช้น้ำและดินที่หยาบและกว้างขวางเลี้ยงดูพวกเราให้เติบโต คุณอาจไม่รู้ตัวว่า คุณได้นำความกล้าหาญ สุขุม ความหยาบและความอ่อนโยน ความเป็นประเพณี และความเป็นอารยธรรม หล่อหลอมเข้าไปในกระแสเลือดของฉัน คุณได้ใช้คลื่นที่แข็งแกร่งมาเซาะปอกเปลือกอดีตของฉัน ในโลกของคุณ อนาคตฉันจะต้องกลายเป็นนักรบและลูกผู้ชายอย่างแท้จริง คุณให้แม่น้ำฮวงโหเปิดทางให้กับฉัน คุณให้แม่น้ำฮวงโหโอบอุ้มฉัน คุณให้แม่น้ำเฮยหลงเจียงส่งฉันไปยังทางออกทะเลที่กว้างใหญ่ ส่งฉันไปยังเส้นทางและชีวิตที่ใหม่ ฉันซาบซึ้งในตัวคุณ แม่น้ำของภาคเหนือ⁵

ทำให้นึกถึงเหตุการณ์ลำบากต่างๆ ที่ตัวพระเอกต้องผ่านไปยังอย่างล้มลุกคลุกคลาน ความในใจของเขานี้ ทำให้ผู้คนอีกเห็นและซาบซึ้งใจ นี่คือการเรียกร้องของ “คนปกติ” ที่มี “พลังเชิงบวก” แผ่ไปด้วยจิตวิญญาณที่ไม่ย่อท้อซึ่งอยู่ในสายเลือดของคนชนชาติจีน ไม่ใช่ศักดินาที่โง่เขลาหรือเผ่าพันธุ์ที่เสื่อมถอยอีกต่อไป แต่เป็นพลังที่จะพัฒนาก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

นอกจากนี้ ในผลงานม้าดีสีดำ 《黑骏马》 ของจางเฉิงจื่อ พระเอกไปอินปาวลีเก๋ก็เต็มไปด้วยความหลงใหลในชีวิต หวางอู่เซิงในผลงานราชาหมากรุก 《棋王》 ของอาเฉิงยี่ถือเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจีนที่มุ่งหาความก้าวหน้า ผู้ชวยในผลงานชาวประมงคนสุดท้าย 《最后一个渔佬儿》 ของห

⁵ 张承志. (2000). 《北方的河》. 作家出版社: 97.

ลีหยังวี ท่ามกลางแรงกดดันซึ่งเป็นสิ่งทำลายล้างที่สังคมยุคใหม่เป็นผู้นำพาเขา เขาเป็นชาวประมงที่ยืนหยัดความซื่อสัตย์และความอดทน คนเหล่านี้ล้วนเป็นภาพลักษณ์ของ “ความปกติ” ที่แสดงถึงความอ้างว้างของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังต่อสู้กับอารยธรรมยุคใหม่ ในขณะเดียวกันก็ทำให้รู้สึกว่าการวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นเหมือนบ้านที่รวมจิตใจของคนจีน

3. มุมมองเชิงอัตวิสัยของภาพ “คนผิดปกติ” และภาพ “คนปกติ”

ความคิดเห็นของผู้วิจัย มีความเห็นว่า ในวรรณกรรมคันธารากแห่งนั้นล้วนมีร่องรอยให้สืบค้น นั่นก็คือความขัดแย้งระหว่างใหม่และเก่า ความขัดแย้งระหว่างดั้งเดิมและยุคใหม่ ความขัดแย้งระหว่างการทิ้งและการสืบทอด เหล่านี้เขียนล้วนอยู่กับสภาพความเป็นจริง ยืนอยู่ในสังคมที่เป็นปัจจุบัน ทว่าควรจะรับมือกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างไรดี

สิ่งใหม่ๆ เช่นยางยืด รองเท้าหนังและคำศัพท์ใหม่เป็นต้นในผลงานเรื่อง “พ่อพ่อพ่อ” สามารถทำให้เรารู้ว่านอกหมู่บ้านหัวไก่อังมีโลกยุคใหม่ได้ถือกำเนิดขึ้นแล้ว ข้าอาจะไม่แตกต่างจากโลกที่เราอยู่กันในปัจจุบัน ผลงานมีดีสีดำ ราชามากรุกและชาวประมงคนสุดท้าย ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานประเภทเดียวกัน ความขัดแย้งระหว่างความเป็นยุคใหม่และยุคดั้งเดิมกลายเป็นเหตุของการเกิดเรื่องราว แต่ผู้วิจัยกลับมีความเห็นว่า “การคันธารากของวัฒนธรรม” ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับเหตุขบวนการ 4 พฤษภาคมที่ต้องทำลายกำจัดให้หมดสิ้น กลับกันอาจใช้วิธีของหูซื่อที่ว่าด้วย “การปรับปรุง”

เราสามารถวิจารณ์ความเป็นดั้งเดิมได้ โดยนำสิ่งเหล่านั้นเขียนเป็น “คนผิดปกติ” แต่เราไม่ควรปฏิรูปอย่างหักดิบ เหมือนคนในหมู่บ้านหัวไก่อที่ต้องการตัดหัวของปีศาจเอาไปเซ่นไหว้ แต่ควรเป็นการปรับปรุงแก้ไข “ความผิดปกติ” เหล่านี้ แน่นอนว่าเราสามารถชื่นชมวัฒนธรรมดั้งเดิมในด้านที่ดีงาม นำสิ่งเหล่านั้นเขียนออกมาในรูป “คนปกติ” แต่สภาพวัฒนธรรมดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นการฉีกความระหว่าง “ความผิดปกติ” และ “ความปกติ” ช่วงเวลาที่แตกต่างกันในประวัติศาสตร์ ลักษณะพิเศษของสองภาพลักษณ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของยุคสมัย เหมือนดั่งกระแสน้ำที่มีขึ้นและลง จวบจนปัจจุบันนี้ก็เช่นเดียวกัน

นี่ทำให้ผู้วิจัยนึกถึงภาพยนตร์เรื่อง The Ballad of Narayama ของผู้กำกับโชเฮ อิมะมูระชาวญี่ปุ่น เทศกาลนารายามะ (柵山节) คือการที่ลูกชายแบกผู้เป็นแม่ไปทิ้งไว้ในเขา ให้แม่ผู้ชราตกอยู่ในสภาพวิหิงสาจนเหินห่างและตายลงในที่สุด ในสายตาของคนปัจจุบัน เทศกาลนารายามะ แน่นนอนว่าจัดเป็นพฤติกรรมที่น่าอดสูชนิดหนึ่ง ในสมัยก่อน ด้วยกำลังการผลิตที่ต่ำ ในช่วงที่ต้องเผชิญหน้ากับทางตันและดินรนเพื่อความอยู่รอด เทศกาลนารายามะจึงถือเป็นพิธีอันสูงส่งและเชิดชูจนกลายเป็นเทศกาลที่ไม่มีผู้ใดกระทำได้ในสมัยนั้น แต่ในสังคมปัจจุบัน เทศกาลนารายามะ ไม่ได้เป็นเทศกาลที่ดูโหดเหี้ยมอีกต่อไป ภูเขานารายามะได้ถูกเคารพให้เป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ ส่วนเทศกาลนารายามะได้กลายเป็นวัฒนธรรม “ปกติ” จากเรื่องนี้ทำให้เราพบว่าบางครั้งวัฒนธรรมที่ “ปกติ” แท้จริงแล้วอาจมีรากเดิมที่ “ผิดปกติ”

ความปกติและความผิดปกติไม่เพียงอยู่ร่วมกันในสังคม แต่ยังฉีกความร่วมกันอีกด้วย นี่ถึงเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมดั้งเดิม อาทิเช่นในทางกลับกันเมื่อเปรียบเทียบกับเทศกาลนารายามะของญี่ปุ่นแล้ว ในจีนมีวัฒนธรรมที่รักและเคารพผู้อาวุโสหรือผู้ชรา แต่ภายใต้วัฒนธรรมที่ดูดีดังงาวันนี้ อาจมีความโหดร้ายและความจำนนต่อ

โชคชะตาที่ต้องทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดแฝงอยู่ก็เป็นได้ อาทิเช่นในนิทานพื้นบ้านของจีน มีชายผู้หนึ่งนำพ่อผู้แก่ชราใส่ลงในกระขอมไม้ไผ่ แล้วแบกไปทิ้งไว้ในหุบเขา ขากลับในตอนที่จะทิ้งกระขอมนั้นเอง ลูกชายที่ยังเล็กของเขาได้ห้ามเอาไว้ แล้วบอกกับเขาว่า หากท่านแก่ชราลงข้าก็จะนำท่านใส่ในกระขอมนี้แบกไปทิ้งในหุบเขาเช่นกัน ได้ยินเช่นนั้นชายดังกล่าวรู้สึกหวาดกลัวขึ้นมาทันที จึงกลับไปรับพ่อของตนกลับบ้านแล้วเลี้ยงดูปรนนิบัติเป็นอย่างดี ตั้งแต่นั้นมาประเพณีรักและเคารพผู้สูงอายุจึงเกิดขึ้น วัฒนธรรมอันดีงามที่เกิดจากการถูกบีบบังคับเพราะความหวาดกลัว เมื่อเปรียบกับความเห็นแก่ตัวอย่างทารุณของเทศกาลนารายามะ นั้นมีความแตกต่างกันหรือวรรณกรรมคันธารากเหง้า ไม่ได้ต้องการพิสูจน์แหล่งที่มาของการก่อเกิดวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่สิ่งที่มีมากกว่านั้นคือการคิด คิดว่าจะแก้ไขปรับปรุงวัฒนธรรมดั้งเดิมที่อยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างไร มีความเป็นไปได้และความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลงมากนักน้อยเพียงไร เป้าหมายหลักคือหาทางออกให้กับสังคมปัจจุบันและค้นหาทางออกให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้คำว่า “ปัจจุบัน” และ “ดั้งเดิม” สองคำนี้ไม่เป็นที่ขัดแย้งกันอีกต่อไป ค้นหาการรวมตัวใหม่ของทั้งสองสิ่งหลังยุคการแตกหักของวัฒนธรรมนั่นก็คือยุคปฏิวัติวัฒนธรรม นี่อาจเป็นมุมมองเชิงอัตวิสัยของภาพ “คนผิดปกติ” และภาพ “คนปกติ” ที่อยู่ในวรรณกรรมคันธารากเหง้าจีน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาต่างประเทศ

- [1]阿城.(1999). 《棋王》.作家出版社.
- [2]陈思和.(2008). 《中国当代文学史教》.复旦大学出版社.
- [3]韩少功.(2006). 《爸爸爸》.人民文学出版社.
- [4]李杭育.(1985). 《最后一个渔佬儿》.人民文学出版社.
- [5]莫言.(2012). 《红高粱家族》.上海文艺出版社.
- [6]莫言.(2012). 《生死疲劳》.上海文艺出版社.
- [7]张承志.(2006). 《北方的河》.人民文学出版社.
- [8][日]今村昌平.(1983). 檀山节考.